

TER BESLUITVORMING

Aan: SCM

Erfgoed en Kunsten

Van

5.12 e

Datum

4 oktober 2022

Referentie

Bijlagen

nota

Kaders beleidsreactie archeologie

Aanleiding

U heeft aangekondigd voor de begrotingsbehandeling te zullen reageren op het advies *Archeologie bij de Tijd* van de Raad voor Cultuur. Op 17 november presenteert u uw beleidsreactie tijdens de Reuvensdagen, het jaarlijkse congres van archeologisch Nederland. In deze nota leggen we u bouwstenen voor uw reactie voor. Deze zijn tot stand gekomen op basis van verkennende gesprekken met veldpartijen en de vele brieven die zijn ontvangen naar aanleiding van het advies. Op 13 september heeft in aanvulling hierop op ambtelijk niveau een bijeenkomst plaatsgevonden tussen overheden, initiatiefnemers en uitvoerders waarbij de in deze nota geschetste acties zijn besproken.

In bijgaande nota over de aanpak van de beleidsreactie hebben we reeds een eerste analyse en waardering van het advies opgesteld. Deze is eerder geagendeerd op de beleidsstaf van 19 mei 2022.

Binnen het financieel kader voor de periode 2023 t/m 2025 heeft u een reeks van 5 – 6 – 6 mln. en daarna 5 mln. structureel vrijgemaakt voor maatregelen op het terrein van archeologie.

Na uw akkoord op de bouwstenen uit deze nota zullen we de beleidsreactie in concept opstellen en aan u voorleggen.

Geadviseerd besluit

Akkoord op de hieronder genoemde voorstellen

Kernpunten

Overkoepelende boodschap: het stelsel voor de archeologie functioneert over het algemeen goed, maar er zijn diverse verbeteringen gewenst; het is een gezamenlijke opgave van overheden (Rijk, provincies, gemeenten), uitvoerders en onderzoekers en initiatiefnemers om het stelsel voor de archeologie goed te laten functioneren; de aankomende 'verbouwing van

Nederland' onderstreept de urgentie hiervan; daarom zet ik voor de komende jaren samen met alle partijen een verbeteragenda archeologie in; vanuit het rijk is hiervoor structureel 5 mln. beschikbaar.

Datum
16 augustus 2022

Capaciteit en deskundigheid

De volgende acties kunnen zonder al te veel discussie worden aangekondigd:

- Laten opstellen handreiking gemeenten voor maken archeologiebeleid (aanvulling op handreiking waardekaarten, over volle breedte, dus ook handhaving en publieksbereik en participatie). Via RCE en CGA/VNG.
- Monitoren door Inspectie van gebruik van door provincies ontwikkeld beoordelingskader Interbestuurlijk Toezicht (IBT) erfgoed (waaronder archeologie).
- Ontwikkelen opleiding archeologie en gemeenten via Erfgoedacademie.
- Actief delen rapportages over gemeenten van inspectie met provincies en gemeenteraden.

Deze acties vergen een expliciete keuze maar worden door ons geadviseerd:

- Inzetten tijdelijke stimuleringsaanpak + subsidieregeling via provincies gericht op (kleinere) gemeenten (indicatief 3 mln. euro); via cofinanciering gemeente/regio dekkende archeologische deskundigheid organiseren; inclusief flankerend beleid, zoals provinciale sessies om behoeften in kaart te brengen en netwerkvorming te stimuleren. Ook versterken publieksbereik en participatie en verbetering handhaving en toezicht door gemeenten kunnen onderdeel van deze provinciale aanpak zijn.
- Hierna omzetten in structurele afspraken (inclusief middelen) waarbij ook het aanscherpen van de deskundigheidseisen aan de orde kan zijn.
- NB gezien de uitkomsten van de beleidsdoorlichting erfgoed is de verwachting dat dit thema ook voor de gebouwde erfgoedzorg gaat spelen; bovenstaande kan een voorloper zijn van een bredere aanpak.

Weliswaar geadviseerd door de Raad voor Cultuur, maar geen draagvlak:

- Iedere gemeente een archeoloog. Moet volgens veldpartijen niet letterlijk worden genomen. Het gaat om dekkende deskundigheid en capaciteit.
- Instellen provinciale commissies voor advies en toezicht. Zowel provincies als gemeenten zijn unaniem dat het combineren van advies en toezicht geen goed plan is. Toezicht hoort bij IBT en voor advies willen provincies hun eigen vorm kunnen kiezen.

Kwaliteit onderzoek

De volgende acties kunnen zonder al te veel discussie worden aangekondigd:

Datum
16 augustus 2022

- Instellen/financieren onderzoeksplatform/innovatiefonds (indicatief 5.1.2.b . vanuit OCW + eventuele matching, zie hieronder).

Deze acties vergen een expliciete keuze maar worden door ons geadviseerd:

- Opdracht, werkwijze, organisatie en vulling van het fonds dienen nader te worden uitgewerkt. Hiertoe een opdracht verlenen. Waarschijnlijk het beste om, onder begeleiding van de RCE (secretaris/facilitator) te starten met een aanloopfase waarin via een lichte structuur met pilots en showcases wordt gewerkt. Daarbij aansluiten bij grote ruimtelijke ingrepen. Vraagstukken: wel of geen middelen voor acute veldsituaties, financiering door alleen rijk of ook matching vanuit uitvoerders/initiatiefnemers? Model molenfonds/boerderijfonds/Erfgoed deal?
- Voorstel richting uitvoerders/initiatiefnemers: als jullie komen tot een gezamenlijke afdrachtregeling aan een landelijk fonds dan matcht het rijk deze.
- Verzoek aan het CCvD om een advies uit te brengen over de volgende zaken:
 - o Hoe kan binnen het kwaliteitszorgsysteem de rol van het Programma van Eisen (PvE) als onderzoeksplan dat de publieke belangen ten aanzien van wetenschap en publieksbereik/participatie borgt worden versterkt?
 - o Is het wenselijk dat de gemeente verantwoordelijk wordt voor het PvE? En zo ja, hoe zou dit dan werken?
 - o Hoe zou het certificeringsstelsel efficiënter kunnen worden? Kan collegiale toetsing hier een rol bij spelen en zo ja hoe?

Weliswaar geadviseerd door de Raad voor Cultuur, maar geen draagvlak:

- Wettelijk opgelegde afdrachtregeling voor de bouw ten behoeve van onderzoeksplatform/innovatiefonds (niet gewenst door initiatiefnemers).
- Door de Raad gevraagd budget voor een onderzoeksplatform/innovatiefonds is 5mln. per jaar. Een bijdrage vanuit OCW van 5.1.2.b . lijkt ons het maximum. Mochten bedrijven en initiatiefnemers bereid zijn te matchen dan komt er nog eens 5.1.2.b . beschikbaar, maar dit is onzeker (zie standpunten partijen).

Publieksbereik en participatie

De volgende acties kunnen zonder al te veel discussie worden aangekondigd:

- Voortzetten regelingen FCP en Mondriaanfonds. FCP moet dan laagdrempeliger en zodanig dat ook bedrijven en diensten kunnen meedoen. Indicatief 5.1.2.b , -
- Subsidie aan het fonds voor regionale Archeohotspots. Indicatief 5.1.2.b

- Ondersteunen professionalisering Vereniging voor Vrijwilligers in de Archeologie AWN, dit in het verlengde van het versterken van de structuur voor initiatieven uit de samenleving zoals in Uitvoeringsagenda Faro zal worden voorgesteld. Indicatief

5.1.2.b

Datum
16 augustus 2022

- Aansluiten bij introductie Omgevingswet om participatie bij de start van ruimtelijke ingrepen te stimuleren.

Deze acties vergen een expliciete keuze maar worden door ons geadviseerd:

- Opnemen in PvE dat altijd beargumenteerde afweging gemaakt moet worden ten aanzien van publieksbereik en publieksparticipatie.
- Innovatiefonds ook inzetten voor publieksactiviteiten? Hier lijkt steun voor te bestaan bij de initiatiefnemers. Zie ook matchingsvoorstel ten aanzien van onderzoek. Kan hiermee worden gecombineerd.

Weliswaar geadviseerd door de Raad voor Cultuur, maar geen draagvlak:

- Publieksbereik en participatie verplicht onderdeel maken van ieder archeologisch onderzoek. Hier is maatwerk bij nodig.
- Landelijke voorziening voor publieksbereik en participatie onder te brengen bij de op te richten beroepsvereniging. Het lijkt weinig zinvol dit alleen voor archeologie te doen. Versterken positie archeologie binnen bestaande netwerken en/of combinatie maken met onderzoeksplatform/innovatiefonds is beter.

(Arbeids)markt

De volgende acties kunnen zonder al te veel discussie worden aangekondigd:

- Ondersteuning via platform ACCT voortzetten.
- Aan sector om te bepalen of men wel of geen CAO of sterkere beroepsvereniging wil; OCW kan ontwikkelsubsidie verlenen.
- Ondersteunen opzetten arbeidsmarktmonitor opzetten.
- Oproepen sector archeologie om fair pay te omarmen.

Deze acties vergen een expliciete keuze maar worden door ons geadviseerd:

- Archeologische bedrijven willen de verantwoordelijkheid voor het aanleveren van de rapportage verleggen van certificaathouder naar initiatiefnemer. Achterliggend vraagstuk is dat sommige rapportages niet kunnen worden afgerond omdat de initiatiefnemer niet wil betalen (en inmiddels zijn omgevingsvergunning heeft dus zich vrij van verplichtingen voelt). Hier zijn ook veel argumenten tegenin te brengen. Voorstel is om ook deze kwestie aan het CCvD voor te leggen.
- Een ander instrument om te borgen dat archeologische opgravingen financieel netjes worden afgerond is het alsnog instellen van een financiële borgstelling. De Omgevingswet maakt dit mogelijk. Aanpassingen van de OW zijn voorlopig niet

oportun. Voorstel is om hier eerst nog eens op te studeren en ook het advies van CCvD over bovenstaande af te wachten.

- Aankondigen vervolgadvisvraag aan bijvoorbeeld de Autoriteit Consument en Markt hoe een bodem gelegd kan worden in de archeologische marktprijs.

Datum
16 augustus 2022

Weliswaar geadviseerd door de Raad voor Cultuur, maar geen draagvlak:

- Geadviseerd wordt om een duidelijker scheiding tussen bevoegd gezag en uitvoering aan te brengen op gemeenteniveau. Door gemeenten wordt aangegeven dat hier voldoende waarborgen voor bestaan. Vanuit het veld wordt dit knelpunt ook niet naar voren gebracht.

Archeologie en de 'verbouwing van Nederland'

Hoewel het advies van de Raad hier maar zijdelings op ingaat is het goed om bij dit thema in de beleidsreactie wat uitgebreider stil te staan. Het advies van de Raad is tamelijk sectoraal van aard, maar ook archeologie heeft belang bij het integraal meenemen van omgevingskwaliteit (erfgoed, ontwerp) bij ruimtelijke ontwikkelingen. In uw meerjarenbrief cultuur gaat u hier eveneens op in.

Niet in het advies maar ook opnemen in beleidsreactie:

- Stand van zaken ratificatie Unesco 2001
- Stand van zaken samenwerking Kustwacht
- Stand van zaken aanpassing besluit erfgoedwet archeologie
- Instandhoudingsopgave archeologische rijksmonumenten (verwijzing naar verkenning financiering monumentenzorg)
- Aankondigen dat u in de beleidsreactie op de beleidsdoorlichting erfgoed (begin 2023) ingaat op de overige daarin geconstateerde aandachtspunten en knelpunten.

Financiën

Hieronder een indicatie financieel overzicht. Een deel van de middelen is nog niet bestemd. Dit heeft te maken met de uiteindelijke verdeling voor het innovatiefonds. Hoe minder matching hoe meer er vanuit OCW nodig zal zijn. Als de matching succesvol tot stand komt kunnen de middelen worden ingezet ten behoeve van publiek en participatie.

Inzet middelen archeologie	2023	2024	2025	2026 e.v.
<i>Capaciteit en deskundigheid</i>				
Stimuleringsmaatregel via provicies	€ 5.1.2.b	€ 5.1.2.b	€ 5.1.2.b	€ 5.1.2.b
Handreiking archeologiebeleid	€ 5.1.2.b			
Opleiding ontwikkelen via Erfgoedacademie	€ 5.1.2.b			
<i>Kwaliteit</i>				
Onderzoeksplatform	€ 5.1.2.b	€ 5.1.2.b	€ 5.1.2.b	€ 5.1.2.b
<i>Publiek en participatie</i>				
Ondersteuning regionale archeohotspots	€ 5.1.2.b	€ 5.1.2.b	€ 5.1.2.b	
Voortzetten FCP/MF	€ 5.1.2.b	€ 5.1.2.b	€ 5.1.2.b	

Datum
16 augustus 2022

AWN professionalisering	€ 5.1.2.b	€ 5.1.2.b	€ 5.1.2.b	
(Arbeids)markt				
Projectsubsidie beroepsvereniging	€ 5.1.2.b	€ 5.1.2.b	€ 5.1.2.b	
Ondersteuning via ACCT	PM	PM	PM	
Nog niet bestemd	€ 5.1.2.b	€ 5.1.2.b	€ 5.1.2.b	€ 5.1.2.b
TOTAAL	€ 5.000.000	€ 6.000.000	€ 6.000.000	€ 5.000.000

Standpunten belangrijkste spelers

Omdat het archeologiestelsel wordt gevormd door drie kernspelers: overheden (rijk, provincies, gemeenten), initiatiefnemers (projectontwikkelaars, ontgronders etc.) en uitvoerders (archeologische bedrijven en diensten), heeft op 13 september een ambtelijk driehoeksgesprek plaatsgevonden waarbij de hierboven geschetste handlingsperspectieven zijn besproken. Uiteraard met de disclaimer dat het u vrij staat nog andere keuzes te maken.

Initiatiefnemers

Vertegenwoordigd door NEPROM (projectontwikkelaars) en Cascade (ontgronders)

- Zijn zeer teleurgesteld in het advies van de Raad. Ze zijn niet door de commissie gehoord en vinden dat hun perspectief niet in het advies doorklinkt. Dit lijkt het gevolg van de keuze van de commissie om vooral de schijnwerper te richten op knelpunten die archeologen ervaren.
- In hun schriftelijke reactie hebben zij aangegeven dat extra verplichtingen ten aanzien van archeologie de woningbouwopgave niet in de weg moet gaan zitten.
- De initiatiefnemers ondersteunen de noodzaak om te investeren in capaciteit en deskundigheid bij gemeenten. Zij hebben daar ook belang bij. Wel pleiten zij voor meer eenvormigheid in besluiten/afwegingen van gemeenten.
- Hoewel aanvankelijk terughoudend ten opzichte van een landelijke voorziening in de vorm van een onderzoeksplatform/innovatiefonds dacht men uiteindelijk constructief mee met mogelijke invulling en financiering hiervan. De nationale database flora en fauna werd als voorbeeld genoemd. Het argument dat een landelijke voorziening ook een bepaald financieel risico afdekt bij bijzondere vondsten leek te overtuigen. Maar of initiatiefnemers daadwerkelijk bereid zijn om mee te betalen is niet duidelijk geworden.
- Publieksbereik/participatie zeggen initiatiefnemers al bij veel projecten onderdeel te maken van hun aanpak. Bij activiteiten na afloop een project (tentoonstelling/museum) ziet men geen rol voor zichzelf. Dat is aan de overheid.

- De komst van Arbitrarch als arbitrage-instituut vindt men een goede zaak.
- Initiatiefnemers zijn vaak best bereid een stap extra te zetten, maar daarbij is het belangrijk om goed uit te leggen waarom een vindplaats van belang is voor de samenleving en welk verhaal er kan worden verteld.

Datum
16 augustus 2022

Uitvoerders

Vertegenwoordigd door de Nederlandse Vereniging van Archeologische Opgravingsbedrijven (NVAO), de Vereniging van Ondernemers in de Archeologie (VOiA) en (deels) het Convent van Gemeentelijk Archeologen (CGA).

- Hoewel niet alle oplossingen van de RvC even goed op de geconstateerde problemen passen vindt men het advies een steun in de rug en hoopt men dat u in uw beleidsreactie het belang van archeologie ook stevig zult neerzetten.
- Waar het gaat om kwaliteit graag onderscheid maken naar proceskwaliteit en nakomen afspraken (gaat uitstekend) en diepgang (is winst te boeken).
- VOiA en NVAO zouden graag zien dat gemeenten beter zouden handhaven op vergunningvoorwaarden. In omgevingsvergunningen zou altijd moeten worden opgenomen dat het gehele archeologisch onderzoek (inclusief rapportage, conservering en deponering) door de vergunninghouder moet worden betaald.
- Als onderdeel van de aanpak van een innovatieplatform zouden er ook onderzoeksbeurzen voor medewerkers bij bedrijven en diensten moeten komen.
- Reflectie: met de introductie van het verstoorder betaalt principe en marktwerking in de archeologie is structureel 50 mln. voor archeologisch onderzoek beschikbaar gekomen zonder dat het rijk daaraan meebetaalt. Het is goed en logisch dat het rijk nu een extra stap zet.
- De bedrijven zien graag dat gemeentelijke diensten (net als voor 2016) alleen op hun eigen grondgebied actief mogen zijn.

Overheden

Vertegenwoordigd door VNG, IPO, Provinciaal Vakberaad Archeologie, Convent van Gemeentelijk Archeologen (CGA) en Federatie Grote Monumentengemeenten (FGM).

- Allen benadrukken het belang om als overheden gezamenlijk op te trekken.
- CGA laat nogmaals weten zich niet te herkennen in de opvattingen van de Raad ten aanzien van de scheiding van rollen binnen gemeenten en concurrentievervalsing door gemeentelijke diensten. De wet markt en overheid is in de ogen van CGA en VNG duidelijk over wat wel en niet mag.
- FGM benadrukt dat de opgaven ten aanzien van deskundigheid en archeologie ook het gebouwde erfgoed en cultuurlandschap betreffen.

- IPO/PVA geven aan geen voorstanders te zijn van provinciale commissies. Hier is maatwerk nodig. Bovendien is de door de Raad voorgestelde combinatie van toezicht en advies ongelukkig.
- IPO/PVA benadrukken dat de mogelijkheden van Interbestuurlijk Toezicht op erfgoed beperkt zijn.
- Het is van belang om aan te sluiten bij wat er binnen de verschillende provincies al gebeurt om gemeenten te ondersteunen.
- IPO/PVA verkennen graag verder hoe een provinciale stimulering richting (kleinere) gemeenten vorm kan krijgen.
- Gemeentelijke en provinciale archeologische depots kunnen een goede rol spelen bij het vergroten van het publieksbereik.

Datum
16 augustus 2022

TER BESLUITVORMING

Aan: SCM

Erfgoed en Kunsten

Van

5.12e

Datum

21 februari 2022

Referentie

Bijlagen

Intern OCW afgestemd

RCE

nota

Aanpak beleidsreactie advies Archeologie bij de tijd

Aanleiding

Op donderdag 10 februari 2022 heeft u uit handen van Alexander Rinnooy Kan het advies 'Archeologie bij de tijd' van de Raad voor Cultuur in ontvangst genomen. U heeft het advies aan de Kamer aangeboden en daarbij aangegeven dat na de zomer uw beleidsreactie op het advies volgt. In deze nota vragen we uw akkoord op de aanpak en enkele uitgangspunten om tot deze beleidsreactie te komen. We volgen daarbij, na een algemene waardering, de lijn van de vier hoofdaanbevelingen uit het advies:

- 1) Versterken rol gemeenten en provincies
- 2) Kwaliteit van archeologisch onderzoek
- 3) Publieksbereik en -participatie
- 4) Versterken arbeidsmarkt

De vraag welke investeringen vanuit het rijk mogelijk zijn loopt mee in de uitwerking van de middelen uit het coalitieakkoord voor 2023 en verder. In potlood is hierbinnen nu € 6 mln. per jaar gereserveerd voor versterking van het stelsel archeologie.

Geadviseerd besluit

- Akkoord op de hieronder voorgestelde acties.
- Gezien de omvang van het onderwerp stellen we voor om deze nota ook op het PO van 19 mei te agenderen.

Kernpunten

Algemene waardering van het advies

Het advies bevat veel herkenbare elementen en sluit wat betreft analyse goed aan op de adviesvraag die aan de Raad voor Cultuur was voorgelegd. De Raad heeft een andere structuur gekozen om de beantwoording te ordenen, maar dat is geen probleem. Ook de oplossingsrichtingen sluiten aan bij ideeën die bij OCW en veldpartijen reeds leefden. Opvallend is dat de Raad een aantal heel specifieke aanbevelingen doet die minder goed aansluiten op de praktijk. Maar ook hier kunnen we met een paar kleine aanpassingen goed mee uit de voeten.

1) Versterken rol gemeenten en provincie

- De raad adviseert het Rijk meer financiële middelen voor archeologie beschikbaar te stellen aan gemeenten.
- De raad adviseert het Rijk het stelsel zodanig in te richten dat de kwaliteit van de archeologie overal tenminste aan een zeker basisniveau voldoet.
- De raad adviseert het Rijk de voorwaarden te scheppen zodat in elke

gemeente een (mogelijk gedeelde) gemeentearcheoloog aangesteld kan worden.

- De raad adviseert het Rijk de voorwaarden te scheppen zodat in elke provincie een provinciale beleidscommissie archeologie ingesteld kan worden, met zowel een adviserende als toezichthoudende taak.

Enkele overwegingen hierbij:

- De roep om het bevoegd gezag (met name de gemeente) te versterken wat betreft kennis en capaciteit klinkt al langer. Gemeenten hebben nu veel vrijheid hoe zij hun rol invullen. Met name bij kleine gemeenten met weinig capaciteit, kennis en middelen sneuvelt dan vaak dat wat niet expliciet verplicht is. Dit blijkt ook uit de monitor van de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed (IOeE).
- Het verplicht aanstellen van een functionaris zoals een gemeentelijk archeoloog is een uitzonderlijk middel en past niet bij de geest van de Omgevingswet die uitgaat van vertrouwen in en samenwerking tussen medeoverheden. Gebruikelijker is om meer scherp te aan te brengen in de precieze verantwoordelijkheid van gemeenten of om expliciete deskundigheidseisen te stellen, die dan weer kunnen leiden tot het aanstellen van iemand die aan die eisen voldoet. Het wel of niet voldoen aan deze eisen valt vervolgens onder het Interbestuurlijk Toezicht door de provincies (IBT).
- Nog niet zo duidelijk is welke extra bevoegdheden er zouden moeten komen voor (voor het gemak) de gemeentearcheoloog. Het rapport spreekt van iemand 'die kan ingrijpen als dat nodig is', maar dat vergt dan wel een vrij wezenlijke aanpassing van de Omgevingswet.
- Op het moment dat het rijk de verantwoordelijkheden van gemeenten en of de deskundigheidseisen aanscherpt, volgt onherroepelijk een financiële claim vanuit gemeenten. Die claim is niet onredelijk en past binnen de financiële verhoudingen tussen rijk en gemeenten, echter, er zijn op dit moment ook veel gemeenten die met het nu beschikbare budget wél een archeoloog hebben aangesteld. Het zou niet juist zijn om – wanneer er extra middelen beschikbaar komen – gemeenten zonder archeoloog indirect te belonen.
- Uit de eerste reacties in het veld valt op te maken dat de combinatie van advies en toezicht bij de beoogde provinciale commissies lastig kan liggen. Ook wijst men erop dat iedere provincie zijn eigen dynamiek kent en dat er veel bestaande verbanden zijn, die ook per provincie verschillen.
- In reactie op het tamelijk kritische rapport van de IOeE over het Interbestuurlijk Toezicht (IBT) op erfgoed uit 2020 verkent een werkgroep van provincies en provinciale toezichthouders met OCW en BZK hoe dit toezicht beter gestructureerd en eenvormig kan worden georganiseerd. Hierover verschijnt binnenkort een advies van de werkgroep die door IPO is gestart. Provinciale beleidscommissies archeologie zijn daarbij tot nog toe niet ter sprake gekomen.

- De aanbevelingen van de raad om de rol van gemeenten en provincies te versterken, gelden bijna een op een ook voor de gebouwde monumentenzorg, die sinds 1988 is gedecentraliseerd en waarbij de gemeenten eveneens bevoegd gezag zijn. Ook in dat veld bestaan zorgen over het gebrek aan middelen, expertise en capaciteit bij het bevoegd gezag. Hiervoor wordt zowel door de Tweede Kamer als in het veld regelmatig aandacht voor gevraagd. U kunt dan ook overwegen dit thema vanaf het begin te verbreden. Dit heeft zowel voordelen als nadelen. Enerzijds zullen zowel gemeenten als monumentenorganisaties (zoals Fim en Heemschut) dit toejuichen, zijn de knelpunten bij de gebouwde monumentenzorg reëel en zal ook de inspectie hier steun aan verlenen, anderzijds betekent dit dat het proces ingewikkelder wordt doordat er meer partijen en afhankelijkheden ontstaan. Ook is meer geld nodig om gemeenten hierin mee te krijgen.

Dit overwegende stellen we voor om:

- **Met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), het Interprovinciaal Overleg (IP), het Provinciaal Vakberaad Archeologie (PVA), het Convent van Gemeentelijk Archeologen (CGA), de Federatie Grote Monumentengemeenten (FGM), de provinciale steunpunten en erfgoedhuizen en de werkgroep IBT in gesprek te gaan over dit onderdeel uit het advies van de raad en daarbij in ieder geval aandacht te besteden aan de volgende vragen:**
 - **Wordt de analyse die leidt tot het advies om de rol van gemeenten en provincies te versterken gedeeld?**
 - **Zo ja, hoe zou dit het beste gerealiseerd kunnen worden?**
 - **Is het aanstellen van meer gemeentelijk archeologen de beste oplossing? Welke andere maatregelen zouden hetzelfde doel kunnen dienen? Bijvoorbeeld strengere deskundigheidseisen?**
 - **Zijn er aanscherpingen wenselijk in de bevoegdheden van gemeenten en of provincies? Zo ja, welke?**
 - **Worden nut en noodzaak van het advies dat er provinciale beleidscommissies zouden moeten komen gedeeld?**
 - **Zo ja, hoe zou dit het beste gerealiseerd kunnen worden?**
 - **Zo nee, welke andere maatregelen zouden hetzelfde doel kunnen dienen?**
 - **Is het gewenst om de ambitie te verbreden naar de gebouwde monumentenzorg waar sprake is van hetzelfde knelpunt?**
- **Afhankelijk van de uitkomst van bovenstaande, aanvullend onderzoek te doen, bijvoorbeeld naar hoeveel gemeenten die nu al een archeoloog hebben daaraan kwijt zijn of hoe de financiering van door gemeenten gedeelde functionarissen werkt.**

- **Afhankelijk van de uitkomst van de gesprekken te besluiten om het thema breed (ook bouwhistorie en cultuurlandschap) of smal (alleen archeologie) aan te vliegen.**
- **Gezien de beoogde regisserende rol van de provincies te verkennen of zij bereid zijn om in iedere provincie een bijeenkomst te organiseren met alle stakeholders over dit onderdeel van het advies.**

2) *Kwaliteit archeologisch onderzoek*

- De raad adviseert het Rijk om een structurele voorziening op te richten in de vorm van een nationaal onderzoekscentrum archeologie.
- De raad adviseert het Rijk een innovatiefonds in te richten voor de financiering van dit onderzoekscentrum. Dit fonds moet zowel gevoed worden met een omslag op bodemverstorende bouwprojecten, als door het Rijk.
- De raad adviseert het Centraal College van Deskundigen om het huidige Programma van Eisen voor een opgraving om te vormen naar een (interdisciplinair) onderzoeksplan, ten einde de archeologische onderzoekskwaliteit van de bijzondere opgravingen veilig te stellen.

Enkele overwegingen hierbij:

- Een apart onderzoekscentrum is geen doel op zich, zo gaf ook Rinnooy Kan bij het Groot Reuvensoverleg (GRO) aan. Samenwerking tussen onderzoekers bij universiteiten (Archon), RCE en bedrijven is wel zinvol; vooral ook waar het gaat om de onderzoekslaboratoria bij de sciences (DNA, isotopenonderzoek etc.).
- Ook het toevoegen van een budget aan een platform ten behoeve van synthese en verdiepend onderzoek (zeg de structurele voortzetting met een plus van de middelen die nu beschikbaar zijn via NWO en kennisprogramma RCE) is een optie.
- Het voorstel om een "vliegende brigade" in te stellen die bij bijzondere vondsten en onderzoeken kan optreden kent uitdagingen. Dit verhoudt zich namelijk slecht tot de bestaande verantwoordelijkheden. Een dergelijk vangnet kan verworden tot een hangmat en dan vervalt de prikkel om goed vooronderzoek te doen. Momenteel komt de vraag niet veelvuldig voor en heeft het enkele malen ook betrekking op oude – pre-malta wetgeving – vergunningverleningen; incidenten die afnemen. Het in het advies gemaakte punt lijkt meer te gaan over het doen van verdiepend onderzoek na de basisrapportage.
- Het zal niet makkelijk zijn om een percentageregeling voor de bouw in te stellen, waarmee het onderzoeksbudget van het beoogde onderzoekscentrum wordt gevoed. Een alternatief is om te kijken of verstoorders bereid zijn om een opslag te betalen op al het archeologisch

onderzoek waarmee een fonds (eventueel met overheidsmatching) gevuld kan worden.

Dit alles overwegende stellen we voor om:

- **een notitie met knelpunten en oplossingsrichtingen op te stellen en te bespreken met universiteiten, initiatiefnemers/verstoorders, archeologische bedrijven en overheden.**

3) Publieksbereik en participatie vast onderdeel van archeologisch onderzoek

- De raad adviseert het Rijk om publieksbereik en participatie toe te voegen aan de verplichtingen van een certificaathouder zodat het een vast onderdeel wordt van het Programma van Eisen.
- De raad adviseert het Rijk om een diepergaand onderzoek te doen naar het publieksbereik van archeologie.
- De raad adviseert een landelijke voorziening voor publieksbereik en participatie onder te brengen bij de op te richten beroepsvereniging.
- De raad adviseert het Rijk om vrijwilligersorganisaties en vrijwilligers in de archeologie te ondersteunen.

Enkele overwegingen hierbij:

- Bij de ratificatie van het verdrag van Valetta is de bepaling ten aanzien van publieksbereik (artikel 9) als enige niet in wetgeving geïmplementeerd. Reeds lange tijd wordt door het veld gevraagd om dwingender afspraken over (de financiering van) publieksactiviteiten. De Raad geeft hier haar invulling aan.
- De aanstaande ratificatie van het verdrag van Faro biedt volop kansen. Zo kan er nauw worden aangesloten bij de lopende uitvoeringsagenda van Faro.
- Publieksbereik vast onderdeel maken van archeologisch onderzoek heeft een gedragskant en een stelsel en regelgeving kant. Als je aandacht voor publieksbereik en participatie wilt voorschrijven dan lijkt verplichte opname in het PvE een aantrekkelijke keus.

Dit overwegende stellen we voor om:

- **Voor wat betreft de bespreking van deze adviezen met het veld nauw aan te sluiten bij de uitvoeringsagenda Faro. Dit gebeurt eerst in een klein gremium van archeologen. Op basis van deze input wordt een bredere bijeenkomst belegd. In augustus worden VNG, IPO en OCW in de gelegenheid gesteld om te reflecteren op de ideeën. De uitkomsten benutten we voor de beleidsreactie.**
- **Uit te werken hoe de status van het Programma van Eisen juridisch versterkt kan worden om zo publieksbereik en publieksparticipatie te borgen.**

4) Versterken arbeidsmarkt

- De raad adviseert een cao voor de archeologische opgravingsbedrijven in te voeren.
- De raad adviseert archeologen een beroepsvereniging op te richten.
- De raad adviseert gemeenten een duidelijke scheiding tussen bevoegd gezag en uitvoering aan te brengen.
- De raad adviseert gemeenten het aanbestedingsinstrument frequenter en beter in te zetten, dan wel de keuze voor de eigen uitvoeringsdienst transparant te verantwoorden.

Enkele overwegingen hierbij:

- Het advies benoemt zelf al dat de sector hier aan zet is. OCW kan wel ondersteunen.
- De uitvoering van de adviezen kan één op één samenvallen met de aanpak van het reeds door OCW gesubsidieerde platform ACCT.
- Het is niet aan OCW om te bepalen of er een beroepsvereniging moet komen, maar mocht de sector hier toe overgaan dan zou OCW wel een opstartsubsidie kunnen verlenen, maar structurele financiering is onwenselijk.
- Het advies om een beroepsvereniging ook taken op het terrein van publieksbereik en participatie te geven roept veel vragen op. Zijn andere partijen daar niet beter toe geëquipeerd?
- De eerste signalen vanuit gemeenten geven aan dat de kritiek dat gemeenten met een eigen opgravingsdienst vaker zouden moeten kiezen voor aanbesteding en/of dat transparanter zouden moeten doen, niet wordt herkend (zie brief Convent van Gemeentelijk Archeologen).

Dit overwegende stellen we voor om:

- **Via het GRO de vraag te stellen hoe de sector hier zelf stappen gaat zetten.**
- **Ondersteuning via ACCT voort te zetten.**

Financiën

In de voorstellen voor de inzet van de middelen uit het coalitieakkoord voor 2023 en verder is een reeks opgenomen van structureel € 6 mln. voor de versterking van het archeologiestelsel. Dit gaat grotendeels om het opvolgen van de adviezen van de Raad voor Cultuur, maar ook om twee andere zaken: het onderhoud van archeologische rijksmonumenten en de aansluiting van OCW bij de Kustwacht. De precieze verdeling van de beschikbare 6 mln. hangt grotendeels af van de uitkomst van de gesprekken die in de komende tijd gevoerd gaan worden met de vertegenwoordigers van de belangrijkste spelers in het archeologiestelsel:

- de gemeenten en provincies
- de verstoorders/projectontwikkelaars

- de uitvoerders/onderzoekers

Met name de opstelling van de verstoorders bepaalt wat er mogelijk is. Als zij bereid zijn om bij te dragen aan publieksbereik en/of een onderzoeksplatform dan is er meer ruimte om de deskundigheid bij gemeenten te versterken. Van dat laatste – zo zal OCW betogen – profiteren ook de verstoorders.

Grofweg denken we dat als verstoorders bereid zijn om in ieder geval bij te dragen aan publieksbereik de volgende verdeling haalbaar is:

Inzet archeologie	
Deskundigheid gemeenten	5.1.2.b
Onderzoeksplatform	5.1.2.b
Publieksbereik	initiatiefnemer
Beroepsvereniging	sector/opstartsubsidie
CAO	sector
Instandhouding	5.1.2.b
Kustwacht	5.1.2.b
Totaal	6 mln.

Hierbij gaan we nog verkennen welke andere financieringsbronnen er zijn voor een onderzoeksplatform, bijvoorbeeld via NWO/KNAW.

NB1 bovenstaande verdeling kan dus nog veranderen

NB2 onder voorbehoud van besluitvorming over de coalitieakkoord middelen

Tot slot

U heeft inmiddels van diverse zijden (Convent van Gemeentelijk Archeologen, bedrijfsleven) schriftelijke reacties ontvangen. We verwachten dat er nog diverse zullen volgen. In plaats van deze schriftelijk te beantwoorden **stellen we voor dat we voor het zomerreces een dagdeel voor u organiseren waarin u zowel (hernieuwd) kennis kunt maken met de archeologische praktijk als met vertegenwoordigers uit de sector in gesprek kunt gaan.**

Aandachtspunt bij zowel dit gesprek als de andere hierboven genoemde tafels en bijeenkomsten is dat hierbij de "gewone archeoloog" niet vaak vertegenwoordigd is. Dit komt mede door de zwakke organisatiegraad van deze groep, waar ook de Raad op wijst. Een deel van deze groep had graag een radicaler advies van de Raad gezien, met bijvoorbeeld een veel grotere rol voor de overheid. We gaan actief aandacht besteden aan het betrekken van ook deze groep bij de gesprekken in de komende tijd.